

Utenriks- og forsvarskomiteen

25. mai 2020

Komitehøring – Lov om Etterretningstjenesten (etterretningstjenesteloven) – Prop. 80 L (2019-2020)

1. Vårt hovedpoeng

Journalisters vern om anonyme kilder er ikke godt nok ivaretatt i forslaget til ny lov om Etterretningstjenesten. Det mangler tilstrekkelige og uavhengige kontrollmekanismer mot misbruk og vilkårlighet av fortrolig kommunikasjon mellom journalist og kilde. Dette kan blant annet ramme samfunns viktig journalistikk og kildetilfanget til korrespondenter på jobb i utlandet, og ansatte eller frilansjournalister på oppdrag utenfor landets grenser.

Vi vil i det følgende rette fokus på den delen av forslaget som gjelder tilrettelagt innhenting:

2. Domstolskontrollen

E-tjenestens mulighet for tilrettelagt innhenting om utenlandske trusler vil innebære at en vesentlig andel av informasjon som hentes inn, vil være irrelevant for etterretningsformål. Dette forsøker forslaget å bøte på ved at *søk* og *innhenting* av data bare kan gjennomføres gjennom forutgående domstolskontroll av Oslo tingrett. Som det står i proposisjonen på side 117: «Det vil virke mindre betryggende om Etterretningstjenesten selv skal fatte beslutningen, eller om myndigheten legges til et departement.»

På dette tidspunktet er det imidlertid umulig for retten og advokaten som skal være tilstede under rettsmøtet, å vite om materialet kan avsløre en anonym kilde. Det kan i en kjennelse kanskje sies noe generelt om ytrings- og informasjonsfriheten der søket for eksempel vil fange opp treff på et mediehus i utlandet. E-tjenesten vil likevel først oppdage at de har innhentet informasjon fra en journalist, *etter* at innhenting er foretatt og materialet er undersøkt. Domstolsprøvingen av ytringsfriheten blir etter vår mening i realiteten derfor illusorisk.

3. Internkontrollen

Når informasjonssamlingen og datasettet skal *behandles* av Etterretningstjenesten, er det lagt inn en særbestemmelse av hensyn til kildevernet. Beslutning om å behandle opplysninger som kan identifisere en kilde, skal i henhold til utkastets § 9-6 likevel treffes av *Forsvarsdepartementet*. Departementet som ivaretar politisk styring og forvaltningskontroll med tjenesten, skal altså utføre den såkalte ekstra rettssikkerhetsgarantien i kildevernsaker. Det legges med andre ord opp til en kontrollordning med fravær av armlengdes avstand, og som lett kan føre til lojalitetsproblemer.

Den europeiske menneskerettsdomstolen – særlig gjennom storkammeravgjørelsen Sanoma Uitgevers-saken i 2010 - har derimot lagt til grunn at de svært strenge vilkårene som gjelder for kilde sensitivt materiale *må* gjennomgås av en *uavhengig* beslutningstaker. Menneskerettsdomstolen sier altså at den rettslige prøvingen *skal* utføres av et organ *adskilt* fra virksomheten som kontrolleres.

I proposisjonen på side 159 legges det til grunn at det er forskjeller mellom E-tjenestens og politiets oppgaver og metoder som gjør at det må vises varsomhet med å trekke slutninger fra det ene området til det andre. I stedet for å ta som utgangspunkt at disse kravene fra Menneskerettsdomstolen skal respekteres og anvendes av *alle* offentlige myndigheter, velger departementet på etterretningsområdet i stedet intern kontroll.

Dette mener Norsk Journalistlag strider mot Den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 10 om vern av anonyme kilder. Samme forståelse har blant annet Nederland, jf. University of Amsterdam «Dutch National Security Reform Under Review» (2018) side 11. **For å oppfylle våre internasjonale forpliktelser, mener vi det må være domstolen som skal kontrollere de svært strenge vilkårene som gjelder for kilde sensitivt materiale etter utkastets § 9-6.**

4. Kontrollen i hastetilfeller

Når det gjelder E-sjefens mulighet i utkastets § 8-10 til å gi ordre i stedet for å vente på rettens kjennelse i hastetilfeller, sammenligner proposisjonen på side 127 likevel reglene med PSTs bruk av tvangsmidler i politiloven § 17 d). I slike situasjoner gjelder imidlertid særregler for å identifisere og isolere kilde sensitivt materiale, før politiet kan utnytte resten, jf. EMD Sanoma Uitgevers avsnitt 92 siste setning. Liknende *uavhengig* kontroll *må* gjelde på etterretningsområdet.

Det eneste eksemplet som brukes for behovet for E-sjefens hastekompetanse, er uansett at et alvorlig cyberangrep finner sted på en helligdag, og tjenesten har behov for å søke i lagrede data for å kunne stanse angrepet. Tingretten har allerede i dag retningslinjer (2008/1) for at visse typer saker kan behandles på lørdager, helligdager og i jule- og påskeuken, og tilsvarende prosedyrer må kunne etableres på dette området. **Når Oslo tingrett blir en særdomstol i etterretningssaker, må det etter vår mening kunne brukes ressurser på å åpne opp for rettsbehandling også på en helligdag.**

Dag Idar Tryggestad
nestleder

Ina Lindahl Nyrud
advokat